

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2282

[Total No. of Pages : 2

[5555]-1001

M.Ed (General) (Semester-I)

**101: PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*
- 5) *Student should strictly follow the word limit given.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) Explain Behaviourism with the following points. [15]

- a) Role of Behaviourism.
- b) Nature of Behaviourism.
- c) Contribution of Behaviourism.

OR

What do you mean by Personality? Describe the factors that makes an effect on personality development. As a teacher which activities will you organize for the development of personality of your students.

Q2) What do you mean by learning? Explain Bloom's mastery learning theory with examples. Write its Educational contribution. [15]

OR

Explain the nature of Guilford's theory of Intelligence with the help of diagram. Write the educational importance of Guilford's theory.

Q3) Write short notes on any four of the following: [20]

- a) Piaget's stages of cognitive development.
- b) Types of Intelligence test.
- c) Factors influencing learning.
- d) Role of teacher in stress reduction.
- e) Write the importance of Interest, Attitude and values.
- f) Diagnostic and Remedial therapies in psycho-analysis.

P.T.O.

P2282

[5555]-1001

M.Ed (General) (Semester-I)

101: PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT

अध्ययनाचे व विकासाचे मानसशास्त्र

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) विद्यार्थ्यांनी शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) विद्यार्थ्यांना पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) वर्तनवाद खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) वर्तनवादाची भूमिका.
ब) वर्तनवादाचे स्वरूप.
क) वर्तनवादाचे शैक्षणिक योगदान.

किंवा

व्यक्तिमत्व म्हणजे काय? व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून विद्यार्थ्यांचे व्यक्तिमत्व विकसन करण्यासाठी कोणत्या उपक्रमांचे आयोजन कराल.

प्रश्न 2) अध्ययन म्हणजे काय? ब्लुम यांची प्रभूत्व अध्ययन उपपत्ती सोदाहरण स्पष्ट करा. त्यांचे शिक्षणातील योगदान लिहा. [15]

किंवा

गिलफोर्ड यांच्या बुद्धिमत्ता उपपत्तीचे स्वरूप आकृतीसह स्पष्ट करा. गिलफोर्डच्या उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) पियाजेच्या बोधनिक विकासाच्या अवस्था.
ब) बुद्धिमापन कसोट्यांचे प्रकार.
क) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक.
ड) तणाव कपातीकरणासाठी शिक्षकाची भूमिका.
इ) भावात्मक विकासातील अभिरूची, अभिवृत्ती व मूल्ये यांचे महत्त्व.
फ) मनोविश्लेषणवादातील उपचार व निदानपद्धती.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2283

[Total No. of Pages : 2

[5555]-1002

M.Ed. (General) (Semester-I)

**102: HISTORY & POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is 350-400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is 130-150 words.*
- 5) *Student should be follow the given word limitations.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) Explain the educational concept and education system in India after independence period with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of globalization in education. Explain the effect of commercialization and marketization on education with examples.

Q2) Explain in details, "political economy of education". Write it's role for growth, equality and social change. **[15]**

OR

Write, how are Education and Human Development index related to each other? Explain the place of India in Human development index.

Q3) Write short notes on (any four): **[20]**

- a) Recommendations of Kothari commission.
- b) Relationship between Income distribution and education.
- c) Problems in education due to privatization.
- d) Characteristics of Buddhist education.
- e) Human capital development and education.
- f) Role of private organization in regulating education.

P.T.O.

P2283

[5555]-1002

M.Ed. (General) (Semester-I)

102: HISTORY & POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 - 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 -150 शब्द.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.
6) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) भारतातील स्वातंत्र्योत्तर काळातील शिक्षणाची संकल्पना आणि शिक्षण पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शिक्षणातील जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. व्यावसायिकरण आणि बाजारीकरण यांचे शिक्षणावर झालेले परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) “शिक्षणाची राजकीय अर्थव्यवस्था” सविस्तर स्पष्ट करा. याची वाढ (वृद्धी), समानता व सामाजिक परिवर्तन यासाठीची भूमिका सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

शिक्षण व मानवी विकास निर्देशांक कसे परस्पर संबंधित आहेत ते लिहा. मानवी विकास निर्देशांकात भारताचे स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) कोठारी आयोगाच्या शिफारशी.
ब) शिक्षण आणि उत्पन्नाचे वितरण यांचा सहसंबंध.
क) खाजगीकरणामुळे झालेल्या शिक्षणातील समस्या.
ड) बौद्ध शिक्षणाची वैशिष्ट्ये.
इ) मानवी संसाधन विकास आणि शिक्षण.
फ) खाजगी संघटनांची शिक्षणाच्या नियमनातील भूमिका.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2284

[Total No. of Pages : 2

[5555]-1003
S.Y. M.Ed. (General) (Semester-I)
103: EDUCATIONAL STUDIES
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*
- 5) *Students should strictly follow the words given limit.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) Explain the concept of Multicultural Education. Which activities you will undertake for the development of Multiculturalism in the class room. **[15]**

OR

What is meant by secular Education. How will you develop the feeling of secularism among the students through activities in the school.

Q2) Write the Nature and Importance of Interdisciplinary Education. Explain the different areas of Interdisciplinary Educational Research. **[15]**

OR

What are the various tools of Educational technology. How will the teachers and students use these tools in the teaching learning process.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Concept of Inclusive Education.
- b) Need of Gender Studies.
- c) Meaning and Importance of political Education.
- d) Role of Teacher in providing social service.
- e) Limitations of Indian Education System.
- f) Role of Education in removing prejudices about the minority groups.

P.T.O.

P2284

[5555]-1003
S.Y. M.Ed. (General) (Semester-I)
103: EDUCATIONAL STUDIES
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द .
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) बहु सांस्कृतिक अभ्यासाची संकल्पना स्पष्ट करा. बहु सांस्कृतिक विकासासाठी तुम्ही तुमच्या वर्गात कोणते उपक्रम राबवाल ? [15]

किंवा

धर्मनिरपेक्षता शिक्षणाचा अर्थ स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांमध्ये धर्मनिरपेक्षतेची भावना जागृत करण्यासाठी तुम्ही तुमच्या शाळेत कोणते उपक्रम राबवाल ?

प्रश्न 2) आंतरविद्याशाखीय शिक्षणाचे स्वरूप व महत्त्व लिहा. शैक्षणिक संशोधनातील आंतरविद्याशाखे अंतर्गत विविध क्षेत्र स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शैक्षणिक तंत्रज्ञानाची विविध साधने कोणती ? शिक्षक आणि विद्यार्थी या साधनांचा उपयोग अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेमध्ये कसा करतील ?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा. [20]

- अ) सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना.
- ब) लिंग अभ्यासाची गरज.
- क) राजकीय शिक्षणाची संकल्पना व महत्त्व.
- ड) सामाजिक सेवा विकसित करण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका.
- इ) भारतीय शिक्षण पद्धतीच्या मर्यादा.
- फ) अल्पसंख्यांक गटाचे पूर्वग्रह दूर करण्यासाठी शिक्षणाची भूमिका.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2285

[Total No. of Pages : 2

[5555]-1004

M.Ed (General) (Semester-I)

**104: INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 15 marks questions is about 350-400 words.*
- 4) *Word limit for 5 marks questions is about 125-150 words.*

Q1) Write meaning and scope of educational research. Describe different sources of generating knowledge. **[15]**

OR

Explain Experimental Method of Educational Research with reference to given points

- a) Nature
- b) Significance
- c) Steps involved

Q2) What is a research problem? What are the sources of a research problem? Explain various criteria of selection of a research problem with suitable example. **[15]**

OR

Explain the types of interviews conducted in educational research. What precaution should be taken by the interviewer while preparing interview schedule.

Q3) Write notes on any four of the following: **[20]**

- a) Interdisciplinarity in Educational Research.
- b) Meaning and need of Action Research.
- c) Types of variables in Educational Research.
- d) Qualities of a good measuring tool.
- e) Importance of preparation of a research proposal.
- f) Meaning and forms of hypothesis.

P.T.O.

P2285

[5555]-1004
M.Ed (General) (Semester-I)
104: INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 - 400 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 125 -150 शब्द आहे.

प्रश्न 1) शैक्षणिक संशोधनाचा अर्थ आणि व्याप्ती लिहा. ज्ञाननिर्मितीच्या विविध स्रोतांचे वर्णन करा. [15]
किंवा

शैक्षणिक संशोधनाची प्रायोगिक पद्धती दिलेल्या मुद्द्यासंदर्भात स्पष्ट करा.

- अ) स्वरूप
ब) महत्व
क) अंतर्भूत पायऱ्या

प्रश्न 2) संशोधन समस्या म्हणजे काय? संशोधन समस्यांचे स्रोत कोणते? योग्य उदाहरणाच्या साहाय्याने संशोधन समस्या निवडीचे विविध निकष स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शैक्षणिक संशोधनातील मुलाखतींचे प्रकार स्पष्ट करा. मुलाखत सूची तयार करताना मुलाखत कर्त्याने कोणती काळजी घ्यावी.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा. [20]

- अ) शैक्षणिक संशोधनातील आंतरविद्याशाखीयता.
ब) कृती संशोधनाचा अर्थ आणि गरज.
क) शैक्षणिक संशोधनातील चलांचे प्रकार.
ड) चांगल्या मापन साधनांची गुणवैशिष्ट्ये.
इ) संशोधन आराखडा तयार करण्याचे महत्व.
फ) परिकल्पनेचा अर्थ आणि प्रकार.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3404

[Total No. of Pages : 4

[5555]-11

M.Ed. (General) (Compulsory)

EDUCATION

Education in Global Society (Paper - I)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Two sections are to be written in separate Answer sheets.
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Answers to Q.Nos. 1, 2, 4 and 5 should be between 350 to 400 words each.
- 5) Answers to Q.Nos. 3 and 6 should be between 140 to 150 words each.
- 6) Students should follow the given word limitations.
- 7) In any situation students will not get supplements.

SECTION - I

Q1) Explain Educational thoughts of Mahatma Gandhi with the help of following points. [15]

- a) Basic Principles
- b) Curriculum
- c) Teacher - pupil relationship
- d) Teaching Methods

OR

What is philosophy? Explain the relationship between education and philosophy in brief. Write the need of philosophy to the teacher with suitable examples.

Q2) What is the educational philosophy of Buddhism? Explain how it is useful in today's Indian society. [15]

OR

State the concept and types of Human values. As a teacher how will you inculcate these values through education?

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any four)

[20]

- a) Write basic tenets of Idealism.
- b) Explain the basic principles of Realism in brief.
- c) Write the educational thoughts of Dr. J.P. Naik.
- d) What are objectives of Jainism?
- e) Write the relation between education and social justice.
- f) Write Tagore's contribution to education.

SECTION - II

Q4) What is Globalization? State the challenges before Education due to Globalization. Suggest various ways to overcome these challenges. **[15]**

OR

Explain the concept of secularism and what are the functions of education in building secularism?

Q5) Differentiate between Democracy and totalitarian with the following points and write the functions of Democracy. **[15]**

- a) Meaning
- b) Objectives
- c) Curriculum
- d) School Administration
- e) Teaching methods

OR

Explain in detail the meaning and Nature of Educational Sociology and Sociology of Education.

Q6) Write short notes (Any four).

[20]

- a) Education and social integration.
- b) State the role of education in social stratification and social mobility.
- c) What is the need of equality of educational opportunities in India?
- d) Education for maintaining peace.
- e) GATS and Education.
- f) Educational Activities to prevent Terrorism.

P3404

[5555]-11
M.Ed. (General) (Compulsory)
EDUCATION
Education in Global Society (Paper - I)
(2008 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) विभाग 1 व विभाग 2 ची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द व 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी 130 ते 150 शब्द मर्यादा असावी.
5) उत्तरासाठी दिलेली शब्दामर्यादा विद्यार्थ्याने कटाक्षाने पाळावी.
6) कोणत्याही परिस्थितीत पुरवणी दिली जाणार नाही.

विभाग - I

- प्रश्न 1) महात्मा गांधींचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]
- अ) मूलभूत तत्त्वे
ब) अभ्यासक्रम
क) शिक्षक विद्यार्थी संबंध
ड) अध्यापन पद्धती

किंवा

तत्त्वज्ञान म्हणजे काय? तत्त्वज्ञान व शैक्षणिक तत्त्वज्ञान यातील परस्परसंबंध थोडक्यात लिहा व तत्त्वज्ञानाची शिक्षकांना असलेली गरज सोदाहरण लिहा.

- प्रश्न 2) बौद्ध धर्माचे शैक्षणिक तत्त्वज्ञान कोणते? भारतीय समाजात आज ते कितपत उपयुक्त आहे? [15]

किंवा

मानवी मूल्यांची संकल्पना व प्रकार लिहा. शिक्षणातून ही मूल्ये कशी रूजवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) आदर्शवादाची मूलभूत तत्वे लिहा.
- ब) वास्तववादाची मूलभूत तत्वे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) जे. पी. नाईक यांचे शैक्षणिक विचार लिहा.
- ड) जैनवादाची उद्दिष्टे थोडक्यात लिहा.
- इ) शिक्षण आणि सामाजिक न्याय यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- फ) टागोरांचे शिक्षणातील योगदान

विभाग - II

प्रश्न 4) जागतिकीकरण म्हणजे काय? जागतिकीकरणामुळे शिक्षणासमोर निर्माण झालेली आव्हाने सांगा. या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी विविध मार्ग सूचवा. [15]

किंवा

धर्मनिरपेक्षता वाद म्हणजे काय? धर्मनिरपेक्षतावाद निर्माण करण्यासाठी शिक्षणाची कार्ये कोणती मदत करतील?

प्रश्न 5) लोकशाही व हुकुमशाही राज्यव्यवस्थांची तुलना पुढील मुद्द्यांच्या आधारे करा व लोकशाहीची प्रमुख कार्ये लिहा. [15]

- अ) अर्थ
- ब) उद्दिष्टे
- क) अभ्यासक्रम
- ड) शालेय प्रशासन
- इ) अध्यापन पद्धती

किंवा

शैक्षणिक समाजशास्त्र व शिक्षणाचे समाजशास्त्र यांचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी चारांवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक एकात्मतेसाठी शिक्षण
- ब) सामाजिक स्तरीकरण व सामाजिक चलनक्षमते मधील शिक्षणाची भूमिका
- क) भारतात शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज
- ड) शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी शिक्षण
- इ) GATS आणि शिक्षण
- फ) दहशतवाद रोखण्यासाठी शैक्षणिक उपक्रम

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3405

[Total No. of Pages : 4

[5555]-12

M.Ed. (General) (New) (Compulsory)
ADVANCED EDUCATIONAL PSYCHOLOGY
(2008 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Answers to the two sections should be written in separate answer books.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400.*
- 5) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150.*
- 6) *Students should strictly follow the word limit given.*
- 7) *No supplement will be provided to the students*

SECTION - I

Q1) Write the nature of associationism. Explain the laws of association given by associationism with examples. As a teacher, how will you use laws of association in day to day teaching learning? Write with examples. **[15]**

OR

Write in detail various stages of development according to Piaget's Cognitive Development theory. As a teacher which learning experiences will you provide for the Cognitive Development of students? Illustrate with examples.

Q2) What do you mean by trait theory? Explain in brief All port's trait theory of personality and give its educational implications. **[15]**

OR

Which factor is emphasized between heredity and environment by the behaviourist? With respect to these factor explain Behaviourist view about educational objectives, curriculum, evaluation and teaching methods.

P.T.O.

Q3) Answer the following (Any four). [20]

- a) Explain the Indian concept of Personality Development.
- b) Application of Gestalt's principles in teaching-learning.
- c) What are the fundamental concepts of Psycho-Social Theory?
- d) Factors affecting self concept of student.
- e) Write with examples the importance of interest and attitude in Emotional Development.
- f) How moral development affects students thinking, behaviour and emotions?

SECTION - II

Q4) Explain concept of constructivism. What are basic features of constructivism learning? As a teacher, How will you make use of constructivism in classroom teaching. [15]

OR

Illustrate Guilford's Structure Of Intellect (SOI) with appropriate diagram. Write how it is different from other theories of Intelligence?

Q5) Explain Bruner's concept attainment model. Give the importance of Bruner's model in the teaching-learning process. [15]

OR

Write concept of Brain Based Learning. What are the principles of Brain Based Learning? How will you make use of these principles in your teaching to develop competencies of your students? Illustrate with examples.

Q6) Answer the following (Any four) [20]

- a) Types of measurement of Intelligence.
- b) Importance of Role - playing model.
- c) Stress reduction and its merits.
- d) Explain Gagne's Hierarchy of learning.
- e) Write the difference between the method and models of teaching.
- f) Write the importance of motivation in learning.

P3405

[5555]-12

M.Ed. (General) (New) (Compulsory)
ADVANCED EDUCATION PSYCHOLOGY
(2008 Pattern) (Paper - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) दोन्ही विभागाची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
  - 5) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
  - 6) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
  - 7) पुरवणी दिली जाणार नाही.

विभाग - I

- प्रश्न 1) साहचर्यवादाचे स्वरूप लिहा. साहचर्यवादाने सांगितलेले साहचर्याचे नियम सोदाहरण स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून दैनंदिन अध्ययन अध्यापनात साहचर्याच्या नियमांचा प्रभावी उपयोग कसा कराल ते सोदाहरण लिहा. [15]

किंवा

पियाजेच्या बोधनिक उपपत्तीनुसार विकासाच्या विविध अवस्था कोणत्या ते सविस्तर लिहा. विद्यार्थ्यांच्या बोधात्मक विकासासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणत्या अध्ययन अनुभवांचे आयोजन कराल ते सोदाहरण लिहा.

- प्रश्न 2) गुणतत्त्व उपपत्ती म्हणजे काय? ऑलपोर्टची व्यक्तिमत्त्वाची गुणतत्त्व उपपत्ती थोडक्यात स्पष्ट करून त्या उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन सांगा. [15]

किंवा

वर्तनवादी अनुवंश परिस्थिती या पैकी कोणत्या घटकातमा अधिक महत्त्व देतात ते सकारण लिहा. वरील घटकाला अनुसरून शिक्षणाची उद्दिष्टे, अभ्यासक्रम, मूल्यमापन, अध्यापन पद्धती याविषयी वर्तनवादी दृष्टीकोन स्पष्ट लिहा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) व्यक्तिमत्व विकासाची भारतीय संकल्पना
  - ब) समष्टिवादी तत्वांचे अध्ययन अध्यापनातील उपयोजन
  - क) मनोसामाजिक उपपत्तीमधील मूलभूत संकल्पना कोणत्या?
  - ड) विद्यार्थ्यांच्या स्व-संकल्पनेवर परिणाम करणारे घटक
  - इ) भावात्मक विकासात अभिरूची व अभिवृत्तीचे महत्व सोदाहरण लिहा.
  - फ) विद्यार्थ्यांच्या विचार, वर्तन आणि भावना याच्यावर नैतिक विकासाचा कसा परिणाम होतो.

विभाग - II

- प्रश्न 4) ज्ञानरचनावादी संकल्पना स्पष्ट करा. ज्ञानरचनावादी अध्ययनाची मूलभूत वैशिष्ट्ये कोणती? वर्गाध्यापनात ज्ञानरचनावादाचा उपयोग शिक्षक म्हणून कसा कराल ते लिहा. [15]

किंवा

गिल्फोर्डने विकसित केलेले बुद्धिमत्तेचे प्रारूप आकृतीसह विशद करा. बुद्धिमत्तेच्या इतर उपपत्ती पेक्षा ही उपपत्ती वेगळी कशी ते लिहा.

- प्रश्न 5) ब्रुनरच्या संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाचे स्पष्टीकरण लिहा. ब्रुनरच्या संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाचे अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेतील महत्व सांगा. [15]

किंवा

मेंदू आधारित अध्ययनाची संकल्पना लिहा. मेंदू आधारित अध्ययनाची तत्वे कोणती? विद्यार्थ्यांच्या क्षमता विकसित करण्यासाठी या तत्वांचा अध्यापनात कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण लिहा.

- प्रश्न 6) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) बुद्धीमापन कसोट्यांचे प्रकार
- ब) भूमिका पालन प्रतिमानाचे महत्व
- क) तणाव कपातीकरणाचे फायदे
- ड) गॅरेची श्रेणीबद्ध अध्ययनाचे स्तर स्पष्ट करा.
- इ) अध्यापनाची प्रतिमाने व अध्यापनाची पद्धती यामधील फरक लिहा.
- फ) प्रेरणेचे अध्ययनातील महत्व लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3406

[Total No. of Pages : 4

[5555]-14
M.Ed. (General)
EDUCATION
Educational Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Answers to the two sections should be written in separate answer books.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Write answers of Q.No.s 1,2,4 and 5 is about 350-400 words each.*
- 5) *Write answers of Q.No.s 3 and 6 in about 130-150 words each.*
- 6) *Supplement will not be provided.*

SECTION - I

Q1) Define Management. According to you what is the need of management in education? Explain the functions of educational management. **[15]**

OR

Explain the concept of evaluation and assessment. As a teacher, explain (i) the importance of self appraisal for teachers and (ii) evaluation of students by teachers.

Q2) Discuss the importance of time management in education. Explain time management techniques with respect to students. **[15]**

OR

What is educational planning? Explain the significance of year plan, unit plan and lesson plan for a teacher.

P.T.O.

Q3) Write short notes: (Any four)

[20]

- a) Manpower planning in education.
- b) Characteristics of an efficient manager.
- c) Principles of curriculum evaluation (any 5)
- d) Concept of management by Taylor.
- e) Styles of leadership.
- f) Importance of professional growth for teachers.

SECTION - II

Q4) Define Accreditation. Enlist parameters of accreditation. Explain importance of accreditation in quality management in teacher education institutions. [15]

OR

What is Decision making? Write in detail steps in decision making. Differentiate between centralized and decentralized decision making.

Q5) Discuss the role of supervisor in educational management. Enlist the defects in existing system of supervision and as a Teacher suggest remedies to overcome these defects. [15]

OR

What is the role of central government in school education? Explain the composition and functions of NCTE.

Q6) Write short notes: (Any four)

[20]

- a) Principles of finance management in education.
- b) Differences between verbal and non-verbal communication.
- c) Functions of Directorate of education.
- d) Barriers to class room communication.
- e) Importance of National Budget of Education.
- f) Application of Modern Information Technology in education.

Total No. of Questions : 6]

P3406

[5555]-14
M.Ed. (General)
EDUCATION
Educational Management
(2008 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) दोन्ही विभागाची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
5) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
6) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

विभाग - I

- प्रश्न 1) व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा. तुमच्या मते व्यवस्थापनाची शिक्षणातील गरज स्पष्ट करा. शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

मूल्यांकन आणि मूल्यमापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून (i) शिक्षकांचे स्वयंमूल्यमापन आणि (ii) शिक्षकांकडून विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन, ह्याचे महत्व स्पष्ट करा.

- प्रश्न 2) शिक्षणात वेळेचे व्यवस्थापन ह्याविषयी चर्चा करा. विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात वेळेच्या व्यवस्थापनाची तंत्रे विस्तृतपणे लिहा. [15]

किंवा

शैक्षणिक नियोजन म्हणजे काय? एका शिक्षकासाठी वार्षिक नियोजन, घटक नियोजन आणि दैनंदिन नियोजनाचे महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) शिक्षणातील मनुष्यबळ नियोजनाचे महत्व
- ब) कार्यक्षम व्यवस्थापकाची वैशिष्ट्ये
- क) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाची तत्वे (कोणतीही पाच)
- ड) नेतृत्वाच्या विविध शैली
- इ) टेलरचा व्यवस्थापन सिद्धांत
- फ) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाचे महत्व

विभाग - II

प्रश्न 4) अधिस्विकृतीची व्याख्या सांगा. अधिस्विकृती निकषांची यादी लिहा. शिक्षक शिक्षण संस्थांमधील गुणवत्ता व्यवस्थापनात अधिस्विकृतीचे महत्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

निर्णय प्रक्रिया म्हणजे काय? निर्णय प्रक्रियेतील पायऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा. केंद्रीकरण आणि विकेंद्रीकरण यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) शैक्षणिक व्यवस्थापनातील पर्यवेक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. सद्य प्रणालीत पर्यवेक्षणातील त्रुटींची यादी करून ह्या त्रुटी दूर करण्यासाठी एक शिक्षक म्हणून उपाय सूचवा. [15]

किंवा

केंद्रीय सरकारची शालेय शिक्षणात काय भूमिका आहे? एन. सी. टी. ई. ची संरचना व कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) शिक्षणातील वित्त व्यवस्थापनाची तत्वे
- ब) मौखिक आणि अमौखिक संप्रेषणातील फरक
- क) शिक्षण संचालकाची कार्ये
- ड) वर्ग संप्रेषणातील अडथळे
- इ) केंद्रीय अंदाजपत्रकाचे महत्व
- फ) आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाचे शिक्षणातील उपयोजन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3407

[Total No. of Pages : 4

[5555]-16

M.Ed. (General) (Optional)
TEACHER EDUCATION
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Use separate answer books for two sections.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Answers limit 350-400 words for 15 marks questions, 130-150 words for 5 marks questions.*

SECTION - I

Q1) Explain the need and importance of Teacher - Education. **[15]**

OR

What are the aims and objectives of Teacher - Education at Secondary and Higher Secondary level? What should be the effort taken by teacher for qualitative improvement.

Q2) How can Group - discussion and supervised study be effective in Teacher Education. **[15]**

OR

Explain Internship in Teacher - Education with the help of following points.

- a) Concept and need.
- b) Various activities during internship.
- c) Expected changes for internship.

Q3) Write notes on any four of the following. **[20]**

- a) Use of workshop in Teacher - Education.
- b) Teacher Education in Buddhist period.
- c) Need of content-cum methodology in Teacher - Education.
- d) Role of practice teaching and observation in Teacher - Education.
- e) Need of micro - teaching in Teacher - Education.
- f) Concept of pre-service Teacher - Education.

P.T.O.

SECTION - II

Q4) Explain the need of internal and external evaluation in Teacher - Education. How will you use the following techniques to evaluate students. [15]

- a) Rating scale
- b) Questionnaire

OR

Elucidate importance of Teacher - Education explained by Kothari Commission (1964-66). What recommendations did it make for Teacher - Education?

Q5) Explain the inclusive Education with reference to following points. [15]

- a) Concept
- b) Objectives

How does a Teacher can be prepared for inclusive classroom? Explain.

OR

Explain the scope of research in Teacher - Education. Write any three Research subject area in Teacher Education with an example.

Q6) Write short notes on any four of the following. [20]

- a) Types of Teachers organisations and their role.
- b) Importance of E-learning in Teacher Education.
- c) Need of code conduct and ethics for Teaching profession.
- d) Function of (NCTE) National Council for Teacher Education.
- e) Need of Distance Education.
- f) Need of orientation and refresher course in Teacher - Education.

P3407

[5555]-16

M.Ed. (General) (Optional)

TEACHER EDUCATION

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) विभाग - I व विभाग - II ची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द व 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी 130 ते 150 शब्दमर्यादा असावी.

विभाग - I

प्रश्न 1) शिक्षक शिक्षणाची गरज व महत्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे कोणती? ती पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने या स्तरावर शिक्षकांनी गुणवत्ता वाढविण्यासाठी कोणते प्रयत्न करावेत.

प्रश्न 2) शिक्षकांच्या शिक्षणात गटचर्चा व पर्यवेक्षित अभ्यास परिणामकारक कसे ठरू शकतात? [15]

किंवा

शिक्षक - शिक्षणातील छात्रसेवाकाल खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) संकल्पना व गरज
ब) छात्रसेवाकाळात राबविण्यात येणारे विविध उपक्रम
क) छात्रसेवाकाळासाठी अपेक्षित बदल

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

- अ) शिक्षक - शिक्षणात कृतिसत्राचा उपयोग.
ब) बुध्द काळातील शिक्षक - शिक्षण.
क) शिक्षक शिक्षणात आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज.
ड) सराव अध्यापन व निरीक्षण यांचे शिक्षकांच्या शिक्षणातील भूमिका.
इ) शिक्षकांच्या शिक्षणात सूक्ष्म - अध्यापनाची गरज
फ) सेवापूर्व शिक्षक-शिक्षण संकल्पना

विभाग - II

प्रश्न 4) शिक्षक - शिक्षणातील अंतर्गत व बाह्य मूल्यमापनाची गरज स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन करण्यासाठी खालील तंत्रांचा तुम्ही कसा उपयोग कराल? [15]

अ) पदनिश्चयन श्रेणी

ब) प्रश्नावली

किंवा

कोठारी आयोगाने (1964-66) शिक्षक - शिक्षणाचे महत्व कसे सांगितले आहे? त्या आयोगाने शिक्षक - शिक्षणाबाबत कोणत्या शिफारशी केल्या आहेत ते लिहा.

प्रश्न 5) खालील मुद्द्यांच्या आधारे समावेशित शिक्षण स्पष्ट करा. [15]

अ) संकल्पना

ब) उद्दिष्टे

सर्वसमावेशक वर्गात शिकविण्यासाठी शिक्षकाची तयारी कशी करून घेता येईल स्पष्ट करा.

किंवा

शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाची व्याप्ती स्पष्ट करा. शिक्षक शिक्षणातील कोणतेही तीन संशोधन विषयक्षेत्रे उदाहरणासह लिहा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

अ) शिक्षक संघटनांचे प्रकार आणि त्यांची भूमिका

ब) ई-अध्ययनाचे शिक्षक - शिक्षणातील महत्व

क) शिक्षकी व्यवसायाची आचारसंहिता व नैतिकता यांची आवश्यकता

ड) राष्ट्रीय शिक्षक - शिक्षण परिषदेची कार्य (NCTE)

इ) दूरस्थ शिक्षणाची गरज

फ) शिक्षक - शिक्षणात उद्बोधन आणि उजळणी वर्गाची आवश्यकता

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2286

[Total No. of Pages : 2

[5555]-2001

M.Ed. (General) (Two Years Programme) (Semester-II)

PHILOSOPHY OF EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Word limit for questions of 15 marks is about 350-400 words.
- 4) Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.
- 5) No supplement will be provided to the student.

Q1) Write the educational thoughts of Swami Vivekanand. Explain his thoughts on the basis of following points. [15]

- a) Concept and aims of education.
- b) Hearing and Teaching method.
- c) Women education.

OR

What is mean by Idealism Philosophy? Explain Idealism philosophy on the basis of following points.

- a) Educational aims and objectives.
- b) Methodology.
- c) Freedom and discipline.

Q2) Explain the meaning and scope of educational philosophy. State the need of philosophy in human life and for teacher with an example. [15]

OR

What do you mean by values? As a teacher how will you inculcate spiritual, moral and social values through education? Explain with suitable example.

Q3) Write short notes (any four) [20]

- a) Interrelationship between philosophy and education.
- b) Aesthetic value; concept.
- c) Rousseau's concept of Negative education.
- d) Aims of Islamic education.
- e) Thought of John Dewey about Learning-Teaching method.
- f) Contribution of Mahatma Phule to women education.

P.T.O.

P2286

[5555]-2001

M.Ed. (General) (Two Years Programme) (Semester-II)

PHILOSOPHY OF EDUCATION

शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सुचना :
- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी 350 ते 400 इतकी शब्दमर्यादा आहे.
  - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी 130 ते 150 इतकी शब्दमर्यादा आहे.
  - 5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) स्वामी विवेकानंदाचे शैक्षणिक विचार लिहा. त्यांचे विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) शिक्षणाची संकल्पना व ध्येये.   ब) अध्ययन व अध्यापन पद्धती.
क) स्त्री शिक्षण.

किंवा

आदर्शवादी तत्त्वज्ञान म्हणजे काय? खालील मुद्द्यांच्या आधारे आदर्शवादी तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.

- अ) शैक्षणिक ध्येये व उद्दीष्टे.   ब) अध्यापन पद्धती.
क) स्वातंत्र्य व शिस्त.

प्रश्न 2) शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाचा अर्थ व व्याप्ती स्पष्ट करा. मानवी जीवन व शिक्षकासाठी तत्त्वज्ञानाची गरज सांगा. [15]

किंवा

मूल्ये म्हणजे काय? एक शिक्षक म्हणून शिक्षणाद्वारे अध्यात्मिक, नैतिक व सामाजिक मूल्ये कशी रुजवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) तत्त्वज्ञान व शिक्षणातील परस्परसंबंध.
ब) सौंदर्यात्मक मूल्यांची संकल्पना.
क) रूसोची अभावात्मक शिक्षणाची संकल्पना.
ड) इस्लामिक शिक्षणाची ध्येये.
इ) जॉन ड्युई यांचे अध्ययन - अध्यापन पद्धतीसंबंधी विचार.
फ) महात्मा फुलेंचे स्त्री शिक्षणासाठी योगदान.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2287

[Total No. of Pages : 2

[5555]-2002
M.Ed (General) (Semester-II)
202: SOCIOLOGY OF EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) *No supplement will be provided.*

Q1) Write meaning and nature of educational sociology explain concept of social stratification with suitable examples. **[15]**

OR

Write meaning of sociology of education? Explain interrelationship between education and following social variables.

a) Schooling.	b) Peer Group.
c) Caste.	d) Constitution

Q2) Write causes of terrorism and its impact. on society. Suggest remedies through education to solve such world problems. **[15]**

OR

Explain concept of secularism in India. Suggest activities to build secularism through education.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Views of Evah Illich on Qe-schooling.
- b) Education for emotional and social integration.
- c) Impact of social mobility on educational process.
- d) Autonomy of education.
- e) Educating disadvantaged section.
- f) Impact of social reality on educational content.

P.T.O.

P2287

[5555]-2002
M.Ed (General) (Semester-II)
202: SOCIOLOGY OF EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) शैक्षणिक समाजशास्त्राचा अर्थ व स्वरूप लिहा. योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने सामाजिक स्तरीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. [15]

किंवा

‘शिक्षणाचे समाजशास्त्र’ याचा अर्थ लिहा. खालील सामाजिक चलांचा शिक्षणाशी असलेला परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

अ) शाळा.	ब) समवयस्क गट.
क) जात	ड) घटना

प्रश्न 2) दहशतवादाची कारणे व त्याचा समाजावरील परीणाम लिहा. अशा प्रकारच्या जागतिक समस्या सोडविण्यासाठी शिक्षणाच्या माध्यमातून उपाययोजना सूचवा. [15]

किंवा

भारतातील धर्मनिरपेक्षतेची संकल्पना स्पष्ट करा. शिक्षणाच्या माध्यमातून धर्मनिरपेक्षता रूजविण्यासाठी उपक्रम सूचवा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) निःशालाकरना संदर्भात इव्हान इलिच चा दृष्टीकोन.
ब) सामाजिक गतिशीलतेचा शिक्षणावर होणारा परीणाम.
क) सामाजिक भावनिक एकत्रीकरणासाठी शिक्षण.
ड) शिक्षणाचे स्वायत्ती करन.
इ) वंचितांचे शिक्षण.
फ) सामाजिक वास्तवतेचा शिक्षणावर होणारा परीणाम.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3409

[Total No. of Pages : 6

[5555]-22

M.Ed. (General) (Optional)

ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Paper - IX)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Two sections are to be written in two separate answer books.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*
- 4) *Use of simple calculator & statistical tables is allowed.*

SECTION - I

Q1) Explain properties and applications of Normal probability curve (NPC) in educational research. **[15]**

OR

What is meant by statistical measures? Illustrate significance of measures of variability.

Q2) Explain T scaling with the help of hypothetical example. **[15]**

OR

The aim of an experimental study was to determine the effect of three different teaching methods three groups, each consisting of five students of class VII, assigned randomly, were taught through these different methods. The scores obtained on a achievement test were recorded as follow:

Group - I	Group - II	Group III
3	4	5
5	2	2
3	3	3
1	2	1
2	2	4

Test the difference between groups by adopting the analysis of variance technique.

P.T.O.

Q3) Write notes on any four of the following. [20]

- a) Defect in normal probability curve.
- b) Significance of correlation.
- c) Importance of standard scores.
- d) Meaning of variance.
- e) Covariance - Meaning.
- f) Importance of sigma scaling.

SECTION - II

Q4) Explain any two methods of determining reliability. [15]

OR

Explain factor analysis with the help of following points.

- a) Concept
- b) Importance
- c) Basic assumption.

Q5) Ten students were rated by two different experts their rating scores are given as follow:

Students	Rating scores of Expert 1	Rating scores of Expert 2
1	15	13
2	10	11
3	12	14
4	13	13
5	09	08
6	16	14
7	03	04
8	16	17
9	11	14
10	07	07

Can you conclude from the data by using the sign test that the opinions of two experts differ significantly? [15]

OR

- a) Illustrate biserial correlation coefficient. [10]
- b) Describe applications of multiple correlation. [5]

Q6) Write notes on any four of the following.

[20]

- a) Application of chi-square test
- b) Meaning of Regression equations.
- c) Meaning of partial correlation.
- d) Concept of factor saturations.
- e) Need of Item analysis.
- f) Measures of central tendency.

munotes.in

P3409

[5555]-22

M.Ed. (General) (Optional)

ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Paper - IX)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) दोन्ही विभागाची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग - I

प्रश्न 1) शैक्षणिक संशोधनातील प्रसामान्य संभाव्य वक्राची वैशिष्ट्ये आणि उपयोजन स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संख्याशास्त्र मापने म्हणजे काय? विचलनाच्या मापनाचे महत्व (Significance) सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) काल्पनिक उदाहरणाच्या सहाय्याने टी-स्केलिंग (T scaling) स्पष्ट करा. [15]

किंवा

तीन विविध अध्यापन पद्धतींचा परिणाम निश्चित करणे, हे एका प्रायोगिक अभ्यासाचे उद्दिष्ट होते. इयत्ता सातवीच्या वर्गातील यादृच्छिकपणे निवडलेल्या प्रत्येकी पाच विद्यार्थ्यांचा समावेश असलेल्या तीन गटांना तीन अध्यापन पद्धतींनी शिकवले. संपादनूक चाचणीमध्ये प्राप्त झालेले प्राप्तांक खालीलप्रमाणे:

गट - I	गट - II	गट - III
3	4	5
5	2	2
3	3	3
1	2	1
2	2	4

गटांमधील फरकाची सार्थकता प्रसरण विश्लेषण तंत्राच्या सहाय्याने तपासा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा. [20]
- अ) प्रसामान्य संभाव्य वक्रातील (NPC) दोष
  - ब) सहसंबंधाचे महत्व
  - क) प्रमाणित प्राप्तांकांची (Standard Scores) आवश्यकता
  - ड) 'प्रसरण' (variance) चा अर्थ
  - इ) 'सहप्रसरण' (covariance) चा अर्थ
  - फ) सिग्मा स्केलिंगची (Sigma Scaling) आवश्यकता

विभाग - II

- प्रश्न 4) विश्वसनीयता प्रस्थापित करण्याच्या कोणत्याही दोन पद्धती स्पष्ट करा. [15]
- किंवा
- घटक विश्लेषण (factor analysis) खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
- अ) संकल्पना
  - ब) आवश्यकता
  - क) मूल गृहितके (Basic Assumption)

- प्रश्न 5) दोन वेगवेगळ्या तज्ञांद्वारे दहा विद्यार्थ्यांचे पदनिश्चयन केले त्यांचे पदनिश्चयन प्राप्तांक खालील प्रमाणे:

विद्यार्थी	तज्ञ 1 चे पदनिश्चयन प्राप्तांक	तज्ञ 2 चे पदनिश्चयन प्राप्तांक
1	15	13
2	10	11
3	12	14
4	13	13
5	09	08
6	16	14
7	03	04
8	16	17
9	11	14
10	07	07

प्रस्तुत माहिती (data) वरून चिन्ह कसोटीचा उपयोग करून दोन तज्ञांच्या मतांमध्ये सार्थ फरक आहे किंवा कसे याबाबत निष्कर्ष काढा. [15]

किंवा

- अ) द्विश्रेणीक सहसंबंध सहगुणक सोदाहरण स्पष्ट करा. [10]
- ब) बहुविध सहसंबंधाचे उपयोजन स्पष्ट करा. [5]

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा.

[20]

- अ) काय स्क्वेअर (chi square) चे उपयोजन
- ब) 'प्रतिगमन समीकरणे' (Regression equations) चा अर्थ
- क) 'भागशः सहसंबंध' चा अर्थ
- ड) 'घटक' संहतीकरण' (Factor saturations) ची संकल्पना
- इ) घटक विश्लेषणाची गरज
- फ) केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2290

[Total No. of Pages : 4

[5555]-3001

M.Ed. (General) (Semester - III)

**301: EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND
ELEMENTARY EDUCATION (Common Core)
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) Explain roles and responsibilities of educators in early childhood care education for [15]

- a) Observation
- b) Supervision.
- c) Leadership.

OR

What are the different behavioural problems that are observed in young children? Explain any two behavioural problems and as a teacher how will you prevent these problems.

Q2) Write the concept of UEE. Explain programme of SSA with the help of following points. [15]

- a) Concept.
- b) Objectives.
- c) Need and importance.

OR

Explain Elementary Education with the help of following points:

- a) Nature.
- b) Scope.
- c) Principles.

P.T.O.

Q3) Write short notes on. (any four)

[20]

- a) Classroom practices for hearing impaired children.
- b) Elementary Education: Right to Education Act.
- c) Integrated child development service programme (ICDS).
- d) Role of teacher in developing interpersonal relationship and communication with community.
- e) District Primary Educational Programme (DPEP).
- f) Educational thoughts of Rabindranath Tagore on teaching learning methods.

P2290

[5555]-3001

M.Ed. (General) (Semester - III)

301: EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND
ELEMENTARY EDUCATION (Common Core)

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सुचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400
  - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150
  - 5) विद्यार्थ्यांनी शब्दमर्यादेचे काटेकोरपणे पालन करावे.
  - 6) आपणास दिलेल्या उत्तरपत्रिकेशिवाय इतर पुरवणी मिळणार नाही.

प्रश्न 1) पूर्ण बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणांतर्गत शिक्षकाची भूमिका व जबाबदारी खालील मुद्दांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) निरीक्षण
- ब) पर्यवेक्षण
- क) नेतृत्व

किंवा

पूर्व बाल्यावस्थेत कोणत्या वर्तनसमस्या आढळतात. पूर्व बाल्यावस्थेतील कोणत्याही दोन समस्या सांगून एक शिक्षक म्हणून प्रतिबंध कसे कराल स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) प्राथमिक शिक्षण संकल्पना लिहा. सर्व शिक्षा अभिमान कार्यक्रम खालील मुद्दांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) संकल्पना
- ब) उद्दीष्टे
- क) गरज व महत्व

किंवा

प्राथमिक शिक्षण खालील मुद्दांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) स्वरूप
- ब) व्याप्ती
- क) तत्वे

प्रश्न 3) टिपा लिहा.(कोणतेही चार)

[20]

- अ) कर्णबधिर विद्यार्थ्यांसाठी वर्गअध्यापन पद्धती.
- ब) अंगणवाडी.
- क) प्राथमिक शिक्षण; शिक्षण हक्क कायदा.
- ड) समाजाबरोबरचे आंतरसहसंबंध आणि संज्ञापनात शिक्षकाची भूमिका.
- इ) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम.
- फ) रविंद्रनाथ टागोर यांचे अध्ययन व अध्यापनसंबंधी शैक्षणिक विचार.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2291

[Total No. of Pages : 2

[5555]-3002

M.Ed. (General) (Semester - III)

**302: SECONDARY AND HIGHER SECONDARY EDUCATION
(2015 Pattern) (Credit System)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 5 marks is 150 words.*
- 4) *Word limit for questions of 15 marks is 350-450 words.*

Q1) Explain the stages of development of Secondary & Higher Secondary Education in India in post independent period. **[15]**

OR

Explain the concept of Adolescent? Which programmes will you implement to handle the problems of adolescent at Secondary and Higher Secondary Education?

Q2) Explain the administrative functions and purposes of CBSE board of Secondary and Higher Secondary Education? **[15]**

OR

Explain secondary and Higher Secondary Education in U.S.A. considering following points.

- a) Structure.
- b) Curriculum.
- c) Examination system.
- d) Evaluation.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Objectives of higher secondary education.
- b) Project based learning.
- c) Functions of Open Schools.
- d) Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan (RMSA)
- e) Role of guidance and counselling at secondary & higher secondary education.
- f) Kendriya Vidyalaya.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P2291

[5555]-3002

M.Ed. (General) (Semester-III)

**302: SECONDARY AND HIGHER SECONDARY EDUCATION
(2015 Pattern) (Credit System)
(मराठी रुपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 5 गुणांसाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द .
4) 15 गुणांसाठी शब्दमर्यादा 350-450 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) स्वातंत्र्योत्तर काळातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या विकासाच्या अवस्था स्पष्ट करा. [15]
किंवा

पौगंडावस्था ही संकल्पना स्पष्ट करा. पौगंडावस्थेतील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या समस्या हाताळण्यासाठी कोणते कार्यक्रम राबवाल.

प्रश्न 2) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या सी.बी.एस.ई. बोर्डाची प्रशासकीय कार्ये व हेतू स्पष्ट करा. [15]

किंवा

खालील मुद्द्यांच्या आधारे अमेरिकेतील (U.S.A) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण करा.

- अ) रचना
ब) अभ्यासक्रम
क) परीक्षा पद्धती
ड) मूल्यमापन

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) उच्च माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये.
ब) प्रकल्प आधारित अध्ययन.
क) मुक्त शाळेची कार्ये.
ड) राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान (RMSA).
इ) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणामध्ये मार्गदर्शन व समुपदेशनाची भूमिका.
फ) केंद्रिय विद्यालय.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2292

[Total No. of Pages : 2

[5555]-3003
M.Ed. (General) (Semester-III)
303: HIGHER EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) *No supplement will be provided.*

Q1) Write concept and purposes of Higher Education. Explain research as a function of Higher education. **[15]**

OR

Explain functions of following agencies of Higher Education.

- a) UGC
- b) AIU
- c) ICMR

Q2) Explain concepts of university management and Autonomy. write constitutional provisions and legislation for universities. **[15]**

OR

What are the administrative reforms in universities and colleges. Explain financing of Higher Education.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Role of RUSA in improving GER in Higher Education.
- b) Problems of standards in Higher Education.
- c) Privatization in Higher Education.
- d) Choice based Credit System.
- e) Online Evaluation.
- f) API - Appraisal Performance Indicator.

P.T.O.

P2292

[5555]-3003
M.Ed. (General) (Semester-III)
303: HIGHER EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) उच्च शिक्षणाची संकल्पना व उद्देश लिहा. संशोधन उच्च शिक्षणाचे एक कार्य स्पष्ट करा. [15]
किंवा

उच्च शिक्षणातील खालील कार्यवाहिन्यांची कार्ये लिहा.

- अ) UGC
ब) AIU
क) ICMR

प्रश्न 2) विद्यापीठ व्यवस्थापन आणि स्वायत्ततेची विद्यापीठासाठीची घटनात्मक तरतुदी व कायदे लिहा. [15]
किंवा

विद्यापीठ व महाविद्यालयामधील प्रशासकिय सुधारणा लिहा. उच्चशिक्षणाची वित्त व्यवस्था स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियानाची एकूण नावनोंदणी प्रमाण सुधारण्यासाठी ची भूमिका.
ब) उच्च शिक्षणाच्या प्रमाण का (Standards) विषयीच्या समस्या.
क) उच्च शिक्षणातील खाजगीकरण.
ड) चॉईस बेस्ड क्रेडिट सिस्टीम. (CBCS)
इ) ऑन लाईन मुल्यमापन.
फ) मुल्यमापन कामगिरी निर्देशांक. (API)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2293

[Total No. of Pages : 2

[5555]-3004

M.Ed (General) (Semester-III)

**304: CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 15 marks questions is about 350 to 400 words and word limit for 5 marks questions is about 125-150 words.*

Q1) What is learning for Human Resource Development? Explain Patterns of learning as a process. [15]

OR

What are principles of instructional design? How will you apply these principles in day-to-day teaching? [15]

Q2) a) What is curriculum Alignment Theory? [7]
b) Explain use of curriculum Alignment theory in the field of Education. [8]

OR

a) Explain Outcome Based Evaluation (OBE) model. [7]
b) How outcome Based Evaluation model is different than kirkpatrick's Evaluation model? [8]

Q3) Write notes on (any four) [20]

- a) Meaning and scope of curriculum Alignment.
- b) Bandura's social learning.
- c) Web Alignment Model.
- d) Use of project work as a method of assessment.
- e) Importance of situated learning.
- f) Major issues in alignment of curriculum at the level of Higher Education of Maharashtra.

P.T.O.

P2293

[5555]-3004

M.Ed (General) (Semester-III)

304: CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द आहे आणि 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 125 ते 150 शब्द आहे.

प्रश्न 1) मानवी संसाधनाच्या विकासाचे अध्ययन म्हणजे काय? अध्ययन – एक प्रक्रियेचा आकृतीबंध स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अनुदेशन अभिकल्पाची तत्वे कोणती? दैनंदिन अध्यापनात ही तत्वे तुम्ही कशी उपयोगात आणाल? [15]

प्रश्न 2) अ) अभ्यासक्रम संरेखन उपपत्ती म्हणजे काय? [7]

ब) अभ्यासक्रम संरेखन उपपत्तीचा शिक्षणक्षेत्रातील उपयोग स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) निष्पत्तीवर आधारित मूल्यमापन प्रतिमान स्पष्ट करा. [7]

ब) निष्पत्तीवर आधारित मूल्यमापन प्रतिमान आणि कर्कपॅट्रिकचे मूल्यमापन प्रतिमान यातील भेद स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) अभ्यासक्रम संरेखनाचा अर्थ आणि संकल्पना.

ब) बाण्डुराचे सामाजिक अध्ययन.

क) वेब संरेखन प्रतिमान.

ड) मूल्यनिर्धारणाची पद्धती म्हणून प्रकल्पकार्याचे उपयोग.

इ) प्रसंगाधिष्ठीत अध्ययनाचे महत्त्व.

फ) महाराष्ट्राच्या उच्च शिक्षण पातळीवरील अभ्यासक्रम संरेखनाच्या प्रमुख समस्या.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2294

[Total No. of Pages : 2

[5555]-3005
M.Ed. (General) (Semester-III)
305: EDUCATIONAL LEADERSHIP
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 15 marks is 350-400.*
- 4) *Word limit for the questions of 5 marks is 130-150.*

Q1) Explain leadership concept. Explain types of leadership in detail. **[15]**

OR

Define power. and explain the bases of power and power tactics.

Q2) Write meaning and concept of conflict. Explain conflict process. **[15]**

OR

Explain process of motivation in Leadership. Discuss which strategies will you use for motivating your students.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Barriers faced by women in Leadership position.
- b) Status of women in educational leadership.
- c) Gender and leadership.
- d) Difference between leadership and management.
- e) Sexual harassment: unequal power in the work force.
- f) Importance of women in leadership position.

P.T.O.

P2294

[5555]-3005
M.Ed. (General) (Semester-III)
305: EDUCATIONAL LEADERSHIP
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50]

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350-400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130-150 शब्द.

प्रश्न 1) नेतृत्व संकल्पना स्पष्ट करा. नेतृत्वाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अधिकार (Power) व्याख्या लिहा. अधिकार तंत्राचा आधार आणि कलुप्त्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) संघर्ष अर्थ आणि संकल्पना लिहा. संघर्ष प्रक्रिया स्पष्ट करा. [15]

किंवा

नेतृत्वातील अभिप्रेरण प्रक्रिया स्पष्ट करा. तुमच्या विद्यार्थ्यांना अभिप्रेरण देण्यासाठी कोणत्या कार्यनीतींचा अवलंब कराल ?

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) स्त्रीयांचे दर्जात्मक नेतृत्वातील अडथळे.
ब) शैक्षणिक नेतृत्वातील स्त्रीयांची सद्यःस्थिती.
क) लिंग आणि नेतृत्व.
ड) नेतृत्व आणि व्यवस्थापनातील फरक.
इ) लैंगिक अत्याचार: कामाच्या जागी असमानतेची वागणुक.
फ) नेतृत्वामध्ये स्त्रीयांचे महत्व.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2295

[Total No. of Pages : 4

[5555]-3006
M.Ed (General) (Semester-III)
306: INCLUSIVE EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain with example the following instructional strategies for inclusion of students in the classroom. **[15]**

- a) Team teaching
- b) Cooperative learning
- c) Buddy System

OR

What are different policies and practices that government of India has put forth for inclusion of the children in the classroom? Explain the policies.

Q2) As a teacher what efforts you will take to manage for the challenging behaviour of students? Elaborate with suitable example. **[15]**

OR

Explain the following aspects for organization of Inclusive classroom with example.

- a) Physical layout of Inclusive Classroom.
- b) Special Assistance to children in Inclusive Classroom.
- c) Meeting students personal care.

P.T.O.

Q3) Answer the following (any four)

[20]

- a) Importance of attitude towards inclusive education.
- b) Remedial teaching for Inclusive education.
- c) Teacher based assessment in Inclusive Classroom.
- d) Modifications of inclusive curriculum according to the needs of the students.
- e) Role of special teacher in inclusive classroom.
- f) Need and importance of Inclusive education.

P2295

[5555]-3006
M.Ed (General) (Semester-III)
306: INCLUSIVE EDUCATION
सर्वसमावेशक शिक्षण
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50]

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) विद्यार्थ्यांच्या वर्गातील सर्वसमावेशनाकरीता खालील कार्यनीतीचा वापर कशा प्रकारे होतो हे सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

- अ) सांघिक अध्यापन
ब) सहकारात्मक अध्ययन
क) मित्र प्रणाली

किंवा

वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या सर्वसमावेशनासाठी भारत सरकारने कोणती विविध धोरणे व अमलबजावणीची तरतूद केली आहे? विविध धोरणे स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) विद्यार्थ्यांचे आव्हानात्मक वर्तन व्यवस्थापित करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही काय प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

सर्वसमावेशक वर्गाच्या संघटनासाठी खालील पैलू उदाहरणासहित स्पष्ट करा. [15]

- अ) समावेशक वर्गाची भौतिक मांडणी.
ब) समावेशक वर्गामध्ये विद्यार्थ्यांना विशेष सहाय्य.
क) विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक काळजीची पूर्तता.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी अभिवृत्तीचे महत्व.
- ब) सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी उपचारात्मक अध्यापन.
- क) सर्वसमावेशक वर्गात शिक्षक आधारित मूल्यमापन.
- ड) सर्वसमावेशक अभ्यासक्रमातील बदल
- इ) सर्वसमावेशक शिक्षणात विशेष शिक्षकाची भूमिका.
- फ) सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्व.

○○○

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2296

[Total No. of Pages : 4

[5555]-3007

M.Ed (General) (Semester - III)

**307: EDUCATIONAL TECHNOLOGY, INSTRUCTIONAL
DESIGN AND E-LEARNING (Optional)
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 15 marks is 350-400.*
- 4) *No supplement will be provided.*
- 5) *Word limit for the questions of 5 marks is 130-150.*

Q1) Write in detail about stanon's model of communication.

[15]

OR

Write nature and use of following multimedia applications.

- a) Computer Assisted Instruction (CAI)
- b) Computer Assisted Learning (CAL)
- c) Computer Based Training (CBT)

Q2) What is e-learning? Explain its scope of opportunities with suitable examples.

[15]

OR

Differentiate: i) Teaching & Instruction ii) Conditioning & Traing with the help of following points.

- a) Concept
- b) Role of teacher
- c) Student participation
- d) Process
- e) Educational implication

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any four)

[20]

- a) Levels of teaching.
- b) Use of telemetric in education and training (any five)
- c) Give examples of any five modes of communication.
- d) Role of Educational Technology in learning and evaluation.
- e) Management and implementation of e-learning.
- f) Concepts of communication.

Total No. of Questions : 3]

P2296

[5555]-3007

M.Ed (General) (Semester - III)

307: EDUCATIONAL TECHNOLOGY, INSTRUCTIONAL
DESIGN AND E-LEARNING (Optional)

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) शानन चे संप्रेषण प्रतिमान सविस्तर लिहा.

[15]

किंवा

खालील बहुविध माध्यमांचे स्वरूप व उपयोग लिहा.

- अ) संगणक सहाय्यित अनुदेशन (CAI)
ब) संगणक सहाय्यित अध्ययन (CAL)
क) संगणक आधारित प्रशिक्षण (CBT)

प्रश्न 2) ई – अध्ययन म्हणजे काय ? ई- अध्ययनाची व्याप्ती आणि संधी समर्पक उदाहरणांसह स्पष्ट करा.[15]

किंवा

- i) अध्यापन व अनुदेशन ii) अभिसंधान व प्रशिक्षण यांतील खालील मुद्द्यांच्या आधारे फरक स्पष्ट करा.
अ) संकल्पना
ब) शिक्षकाची भूमिका
क) विद्यार्थ्यांचा सहभाग
ड) प्रक्रिया
इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अध्यापनाचे स्तर.
- ब) टेलिमेट्रिकचा शिक्षण आणि प्रशिक्षणातील उपयोग (कोणतेही पाच)
- क) कोणत्याही पाच संप्रेषण माध्यमांचे उदाहरणे द्या.
- ड) अध्ययन आणि मूल्यमापनामध्ये शैक्षणिक तंत्रज्ञानाची भूमिका.
- इ) ई – अध्ययनाचे व्यवस्थापन व अंमलबजाणवी.
- फ) संप्रेषणाची संकल्पना.

munotes.in

[5555]-3008

M.Ed (General) (Semester-III)

**308: ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND
INFERENCEAL STATISTICS
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Word limit for 15 marks questions is 350-400 words word limit for 10 marks questions is 250 to 300 words and for 05 marks questions, the word-limit is 125-150 words.
- 4) Use of simple calculator and statistical tables is allowed.

- Q1)** a) Explain Ethnography - as a method of qualitative research. [10]
b) Write importance of qualitative research in the field of Education. [5]

OR

What is content analysis? Explain content analysis as a technique of qualitative data analysis. [15]

- Q2)** a) From three randomly formed groups, the teacher obtained following set of scores. After implementation of an achievement test. With F-test, determine whether the mean scores of groups are significantly different? [15]

Group A	7	5	6	7	4	3
Group B	5	4	3	5	3	4
Group C	7	7	5	4	4	6

OR

- a) The scores obtained by forty two participant students in a poem-recitation competition are as follows. Compute Quartile Deviation. Of given scores. [10]

Class Interval	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	
Frequency	1	3	2	6	12	8	6	4	N=42

- b) Compute co-efficient of correlation of the data given in following table by using pearsons product moment Method. [5]

X	14	13	11	11	9	7	7	6	4	3
Y	12	15	12	8	10	12	4	8	7	2

P.T.O.

Q3) Answer the following questions. (any four)

[20]

- a) Write the steps involved in the qualitative research.
- b) Ninety -six student - teachers were asked to express their attitude towards two-year B.Ed. course. by marking F (Favourable) , I (Indifferent) and U (Unfavourable) It was observed that 48 marked 'F'. 24 'I' and 24 'U'. Assuming the hypothesis on equal probability, compute χ^2 .
- c) Write the properties of Normal probability curve.
- d) What are the uses of spss in data analysis?
- e) Write a note on 'Concept of sampling error and standard error'.
- f) Calculate the median for the following frequency distribution.

Class intervals	F
140-144	7
135-139	6
130-134	9
125-129	13
120-124	14
115-119	5
110-114	8
105-109	3
	M=65

P2297

[5555]-3008

M.Ed (General) (Semester-III)

**308: ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND
INFERENCE STATISTICS**

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 - 400 शब्द आहे. 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 - 300 शब्द आणि 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 125-150 शब्द आहे.
4) साधे गणकयंत्र आणि संख्याशास्त्रीय तक्ते वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) अ) गुणात्मक संशोधनाची मानववंशशास्त्र पद्धती स्पष्ट करा. [10]

ब) शिक्षणक्षेत्रातील गुणात्मक संशोधनाचे महत्त्व लिहा. [5]

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? गुणात्मक माहिती विश्लेषणाचे 'आशय विश्लेषण' तंत्र स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) यादृच्छिकपणे तयार केलेल्या तीन गटाकडून शिक्षिकेस, संपादन चाचणी राबविल्यानंतर, खालील प्राप्तांक मिळाले. F- कसोटीचा वापर करून गटांच्या प्राप्तांकांच्या मध्यमानातील फरकाची सार्थता ठरवा. [15]

गट अ	7	5	6	7	4	3
गट ब	5	4	3	5	3	4
गट क	7	7	5	4	4	6

किंवा

अ) काव्य -पठण स्पर्धेतील सहभागी विद्यार्थ्यांना मिळालेले गुण खालीलप्रमाणे आहेत. दिलेल्या गुणांचे चतुर्थक विचलन काढा. [10]

वर्गान्तरे	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	
वारंवारिता	1	3	2	6	12	8	6	4	N=42

- ब) पिअरसनची परिघात परिगुणन पध्दत वापरून खालील सारणीत दिलेल्या माहितीचा सहसंबंध गुणक काढा. [5]

X	14	13	11	11	9	7	7	6	4	3
Y	12	15	12	8	10	12	4	8	7	2

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) गुणात्मक संशोधनातील अंतर्भूत पायऱ्या लिहा.
- ब) शह्याणव विद्यार्थी शिक्षकांना दोन - वर्षीय बी.एड. अभ्यासक्रमाविषयी अभिवृत्ती व्यक्त करण्यास सांगितले. त्यात असे दिसून आले की 48 विद्यार्थ्यांनी 'F' नोंदविले, 24 विद्यार्थ्यांनी 'I' आणि 24 विद्यार्थ्यांनी 'U' नोंदविले. समान संभाव्यता परिकल्पना तत्त्वानुसार χ^2 चे मूल्य काढा. (F- Favourable, (सहमत) I- Indifferent,(यापेक्षा वेगळे) U - Unfavourable (असहमत))
- क) प्रसामान्य संभव वक्राचे गुणधर्म लिहा.
- ड) माहिती विश्लेषणातील SPSS चे कोणकोणते उपयोग आहेत?
- इ) टिप लिहा. ' नमुना त्रुटी (Sampling error) आणि प्रमाण त्रुटी (Standard error) यांची संकल्पना.
- फ) खालील वारंवारिता वितरणाची मध्यगा काढा.

वर्गान्तरे	वारंवारिता
140-144	7
135-139	6
130-134	9
125-129	13
120-124	14
115-119	5
110-114	8
105-109	3
	M=65

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2298

[Total No. of Pages : 2

[5555]-3009

M.Ed (Semester - III)

**309: PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN
TEACHER EDUCATION
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer limit 350-400 words for 15 marks questions, 130-150 words for 5 marks questions.*

Q1) Explain the concept of professional development in teacher education. Which factors will you give importance to for enhancing professional development. **[15]**

OR

Explain the Innovative practices in teacher Education with the help of following points.

- a) Concept.
- b) Need
- c) Techniques.
- d) Advantages.

Q2) Explain the concept of quality Management. Which programme, will you conduct to improve the quality of your institution. **[15]**

OR

Explain the areas of research in teacher Education. With the help of research, explain how will you solve the educational problems which you encounter.

Q3) Short notes. (Any four) **[20]**

- a) Scope of research in teacher education.
- b) Code of Ethics for Teachers.
- c) Write any 5 innovative practices in teacher education.
- d) Effects of Globalisation on teacher education.
- e) Concept of collaborative teacher education.
- f) Write any 5 problems in teacher education.

P.T.O.

P2298

[5555]-3009

M.Ed (Semester - III)

**309: PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN
TEACHER EDUCATION**

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50]

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
5) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.

प्रश्न 1) शिक्षक शिक्षणातील व्यावसायिक विकास संकल्पना स्पष्ट करून व्यावसायिक विकासासाठी कोणत्या घटकांना महत्त्व द्याल. [15]

किंवा

शिक्षक शिक्षणातील नवोपक्रम खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) संकल्पना ब) गरज
क) तंत्रे ड) फायदे

प्रश्न 2) गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. तूमच्या संस्थेच्या गुणवत्ता विकासासाठी तूम्ही कोणते उपक्रम राबवाल. [15]

किंवा

शिक्षक शिक्षणातील संशोधन क्षेत्र स्पष्ट करा. तुम्हाला भेडसावणाऱ्या शैक्षणिक समस्येचे संशोधनाआधारे निराकरण कसे कराल?

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) [20]

- अ) शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाची व्याप्ती.
ब) शिक्षकांची आचारसंहिता.
क) शिक्षक शिक्षणातील 5 नवोपक्रम लिहा.
ड) जागतिकीकरणाचे शिक्षक शिक्षणावर होणारे परिणाम.
इ) सहअध्यायी शिक्षक शिक्षण – संकल्पना.
फ) शिक्षक शिक्षणातील कोणत्याही 5 समस्या लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2299

[Total No. of Pages : 2

[5555]-4001
M.Ed. (General) (Semester - IV)
401 : EDUCATIONAL MANAGEMENT
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*

Q1) Explain Taylor's theory of management. Explain the role of good manager in educational management. **[15]**

OR

What do you meant by leadership? Explain the role of teacher in developing leadership qualities in students.

Q2) Write the concept of quality management. Which activities should be there for teachers to increase quality. Explain with suitable examples. **[15]**

OR

What do you mean by finance management? Write the sources of finance management. Explain how will you use these sources in school management?

Q3) Write short note on (any four) **[20]**

- a) Importance of time management.
- b) Concept of 'Self Appraisal'.
- c) Characteristics of good decision process.
- d) Concept of "PERT".
- e) Concept of "Classroom communication".
- f) Importance of planning in Human Resources.

P.T.O.

P2299

[5555]-4001
M.Ed. (General) (Semester - IV)
401 : EDUCATIONAL MANAGEMENT
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50]

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द आहे
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मुळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनिय मानावेत.

प्रश्न 1) टेलरची व्यवस्थापनविषयक उपपत्ती स्पष्ट करा. शैक्षणिक व्यवस्थापनातील चांगल्या व्यवस्थापकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

नेतृत्व म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व गुण विकासासाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना लिहा. शिक्षकाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी तुमच्यामते कोणकोणते उपक्रम असावेत ते उदाहरणासहित स्पष्ट करा. [15]

किंवा

वित्त व्यवस्थापन म्हणजे काय? वित्त व्यवस्थापनाचे विविध स्रोत लिहा. शालेय व्यवस्थापनात विविध स्रोतांचा वापर कसा कराल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) [20]

- अ) वेळेच्या व्यवस्थापनाचे महत्व.
- ब) स्वयंमूल्यमापन संकल्पना.
- क) चांगल्या निर्णयप्रक्रियेची वैशिष्ट्ये.
- ड) 'PERT' ची संकल्पना.
- इ) वर्गसंप्रेषणाची संकल्पना.
- फ) मानवी संसाधनातील नियोजनाचे महत्व.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2300

[Total No. of Pages : 3

[5555]-4002

M.Ed. (General) (Semester - IV)
402: COMPARATIVE EDUCATION
(2015 Pattern) (Optional)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*

Q1) Explain the status of secondary education in India with the help of following points. **[15]**

- a) Historical background
- b) Aims & objectives of education.
- c) Administration.

OR

What are the problems of education in world's perspective? Explain your role as a teacher to increase woman literacy in India.

Q2) Explain the concept of comparative education. Explain the difference between comparative education & International education. **[15]**

OR

What are the problems of education in developed countries? Compare the educational system in Australia & England with the help of following points.

- a) Objectives of education.
- b) Administration of Education.
- c) Present system of higher education.
- d) Influence of culture on education.

Q3) Write short notes on any 4. **[20]**

- a) Racial factors affecting education.
- b) Functions of finance management.
- c) Primary education system in America.
- d) Educational administration in Pakistan.
- e) Present status of technical Education.
- f) Types of comparative studies in Education.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P2300

[5555]-4002
M.Ed. (General) (Semester - IV)
402: COMPARATIVE EDUCATION
(2015 Pattern) (Optional)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50]

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) भारतातील माध्यमिक शिक्षणाची सद्यस्थिती पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
ब) शिक्षणाची ध्येय व उद्दिष्टे
क) प्रशासन

किंवा

जागतिक दृष्टिकोनातून शिक्षणातील समस्या कोणत्या आहेत? भारतातील स्त्री साक्षरतेचे प्रमाण वाढविण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुमची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) तुलनात्मक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. तुलनात्मक शिक्षण आणि आंतरराष्ट्रीय शिक्षण यामधील फरक स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विकसित देशातील शिक्षणाच्या समस्या कोणत्या आहेत? खालील मुद्द्यांच्या आधारे ऑस्ट्रेलिया आणि इंग्लंड या देशातील शिक्षणपद्धतींची तुलना करा.

- अ) शिक्षणाची उद्दिष्टे
ब) शैक्षणिक प्रशासन
क) वर्तमानकालीन उच्च शिक्षण पद्धती
ड) संस्कृतीचा शिक्षणावरील प्रभाव

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) शिक्षणावर परिणाम करणारे धार्मिक घटक.
- ब) वित्त व्यवस्थापनाची कार्ये.
- क) अमेरिकेतील प्राथमिक शिक्षण पद्धती.
- ड) पाकिस्तानमधील शैक्षणिक प्रशासन.
- इ) तांत्रिक शिक्षणाची सद्य स्थिती.
- फ) शिक्षणातील तुलनात्मक अभ्यासाचे प्रकार.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2302

[Total No. of Pages : 2

[5555]-4004
M.Ed (General) (Two Year Programme)
GUIDANCE AND COUNSELING (Semester-IV)
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350-400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*
- 5) *No supplements will be provided to the students.*

Q1) What is Guidance? Explain the psychological and sociological bases of guidance explain the influence of family and community on guidance with an example. **[15]**

OR

Write the need of collecting occupational information. What are the sources of collecting occupational information? Explain the concept of classification of occupational information with an example. **[15]**

Q2) What are the different theories of counseling? Explain Sigmund Freud's Psychoanalytic therapy. Write its significance in counseling with example. **[15]**

OR

Explain the need of Research in guidance and counseling process. State any two educational problems of students and describe how will you do counselling for it, give an example. **[15]**

Q3) Write short notes: (any four) **[20]**

- a) Concept of Career guidance.
- b) Place of Interview technique in guidance.
- c) Qualities of effective counsellor.
- d) Purposes of follow up services.
- e) Aim of placement (any five)
- f) Role of Counselee in directive Counselling.

P.T.O.

P2302

[5555]-4004

M.Ed (General) (Two Year Programme)
GUIDANCE AND COUNSELING (Semester-IV)
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकुण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350-400 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130-150 शब्द आहे.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) मार्गदर्शन म्हणजे काय? मार्गदर्शनाचे मानसशास्त्रीय आणि समाजशास्त्रीय अधिष्ठान सांगून कुटुंब व समाज यांचा मार्गदर्शनावरील प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यवसायविषयक माहिती संकलनाची गरज काय? व्यवसायविषयक माहिती संकलन करण्याचे स्रोत कोणते? व्यवसायविषयक माहिती संकलन संकल्पनेचे वर्गीकरण सोदाहरण लिहा. [15]

प्रश्न 2) समुपदेशनाच्या विविध उपपत्ती कोणत्या? सिगमंड फ्रॉईड यांची मनोविश्लेषणवादी उपपत्ती स्पष्ट करा. समुपदेशनामध्ये या उपपत्तीचे महत्व सोदाहरण लिहा. [15]

किंवा

मार्गदर्शन व समुपदेशन प्रक्रियेमध्ये संशोधनाची गरज स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या कोणत्याही दोन शैक्षणिक समस्या सांगा व त्या दूर करण्यासाठी तुम्ही कसे समुपदेशन कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) [20]

- अ) रोजगार मार्गदर्शन – संकल्पना.
ब) मार्गदर्शनामध्ये मुलाखत तंत्राचे स्थान.
क) उत्कृष्ट समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये.
ड) अनुधावन सेवेचे हेतू.
इ) स्थापना कार्याचे उद्देश (कोणतेही पाच).
फ) निर्देशित समुपदेशनात समुपदेश्याची भूमिका.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2303

[Total No. of Pages : 2

[5555]-4005

M.Ed (General) (Semester-IV)

**405: TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION IN
EDUCATION
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 15 marks questions is 350-400 words.*
- 4) *Word limit for 5 marks questions is 125-150 words.*

Q1) What is reliability of a test? Explain methods of establishing reliability of a test According to you, what are the factors which affect reliability of a test? **[15]**

OR

Write psychological factors influencing test-scores. Explain testing of teaching process.

Q2) Explain concepts of assessment, measurement and evaluation with reference to educational process. comment 'Assessment, measurement and evaluation have important functions in the field of Education. **[15]**

OR

Explain any one method for transformation of test-scores. Why interpretation of test scores is essential?

Q3) Write short notes on any four of the following: **[20]**

- a) Development of testing.
- b) Uses of reporting test-results.
- c) Oral and written types of evaluation.
- d) Merits and limitations of semester system.
- e) Need of standardization of test - scores.
- f) Relationship between educational objectives, learning - experiences and Evaluation.

P.T.O.

P2303

[5555]-4005

M.Ed (General) (Semester-IV)

**405: TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION IN
EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 – 400 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 125 –150 शब्द आहे.

प्रश्न 1) चाचणीची विश्वसनीयता म्हणजे काय? चाचणीची विश्वसनीयता प्रस्थापित करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा. तुमच्या मते, चाचणीच्या विश्वसनीयतेवर परिणाम करणारे घटक कोणते? [15]

किंवा

चाचणी- प्राप्तांकांवर परिणाम करणारे मानसशास्त्रीय घटक लिहा. अध्यापन प्रक्रियेचे परिक्षण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) शैक्षणिक प्रक्रियेसंदर्भात मूल्यनिर्धारण, मापन आणि मूल्यमापन ह्या संकल्पना स्पष्ट करा. टिप्पणी लिहा. 'शिक्षण क्षेत्रात मूल्यनिर्धारण, मापन आणि मूल्यमापन यांची कार्ये महत्वाची आहेत. [15]

किंवा

चाचणी – प्राप्तांकांचे रूपांतर (transformation) करण्याची कोणतीही एक पद्धती स्पष्ट करा. चाचणी प्राप्तांकां चे अर्थनिर्वचन करण्याची आवश्यकता का असते?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा. [20]

- अ) परिक्षणाचे विकसन.
ब) चाचणी- परिणामांच्या विकसन (test-results) अहवालाचे (reporting) उपयोग.
क) मूल्यमापनाचे मौखिक आणि लेखी प्रकार.
ड) सत्र पद्धतीचे गुण आणि मर्यादा.
इ) चाचणी –प्राप्तांकांच्या प्रमाणीकरणाची आवश्यकता.
फ) शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये, अध्ययन – अनुभव आणि मूल्यमापन यांतील संबंध.

